

Василь СИВАК (молодший)

ХРИСТИЯНСЬКА ЛІТУРГІЯ ТА ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦЬКІ ОБРАЗИ

Зосереджена увага на формуванні Святої Літургії, окреслено її зародження та розвиток з акцентом на проникнення у суть її символіки. Виявлено зв'язок словесних богословських формулювань з візуально-мистецькими образами. Охарактеризовано основні літургійні теми, пов'язані між собою Євхаристійною тематикою та життям Христа.

Ключові слова: Літургія, Євхаристія, візуально-мистецькі образи, символічність, іконографія.

© В. СИВАК, 2015

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (124), 2015

Літургія — це вислів віри, молитовний засіб Церкви для прославлення Бога. Священне мистецтво в Літургії — глибокий засіб, аби той вислів віри зробити для сприймання найкращим і найдоступнішим для людини [6, с. 13].

Святі Отці VII Вселенського Собору в Нікеї називають слова текстів Священного Писання та іконописні зображення «чуттєвими символами», відмічаючи, що між ними є «аналогія літургійної функції»: «Через ці два способи, що доповнюють один одного, тобто через писання і через видимий образ, отримуємо ми знання про одне і те саме» [6, с. 31]. Отже, у цьому випадку йдеться про два різні способи вираження одного змісту та з однією метою.

Сутність християнського мистецтва пізнається у Літургії: «Сутність бувши не до описання-зображення (як Бог), коли ж останньо воплотився ти, зволив ти стати описуваним-зображеним, прийнявши тіло, ти взяв на себе всі його властивості, тому то ми вид твій для зображення малюючи, люб'язно цілуємо, до твоєї любови піднесені і від нього (виду) ізцілення благодать черпаємо, йдучи за апостольськими божественними переданнями» [8, с. 15].

Іван Дамаскин на основі процитованих нами слів казав: «Коли бачиш Того, що не має тіла і стався тебе ради людиною, можеш, отже, виконати (зобразити) його людський вид. Коли Невидимий, зодягнувшись в тіло, став видимим, отож представляй образ Того, що був бачений» [8, с. 15]. Пізніше він додає: «...Я схиляюсь не перед матерією, а перед Творцем матерії, що стався матерією ради мене, в матерії прийняв життя між нами і через матерію здійснив моє спасення». Отже Христос — це ікона Отця. Це основа богослов'я ікони і богослов'я знаків та символів Літургії.

Літургія включає в себе священні речі (храм, ікони, книги, одяг тощо), які мають видиму форму та здійснюють реальний духовний контакт із надприродним, творять його присутність.

Звертаючись до вивчення християнської Літургії, спробуємо коротко окреслити її зародження та розвиток з акцентом на проникнення у суть її символіки. Зрозуміло, нас цікавитиме виникнення та розвиток візуально-мистецьких образів з літургійного дійства.

Слушно зауважував о. Мелетій Соловій: «..Служба Божа з одного боку є Божою установою, а з іншого боку є вона твором історії й різних історичних чинників...» [7, с. 27].

Коли йдеться про становлення Літургії, то треба розглядати її, починаючи від Тайної Вечері, на якій Христос і постановив першу безкровну жертву. Важливою обставиною цієї події було те, що Христос встановив Євхаристію у рамках старозавітної пасхальної жертви, що дало привід для оформлювання молитов та обрядів Служби Божої. Старозавітна пасхальна жертва була лише предтечею і пробразом новозавітної Служби Божої. Жертву пасхального ягняти встановив Бог ще через Мойсея, на спомин визволення євреїв із єгипетської неволі [7, с. 19]. Жертва одного разу і навечно принесена на хресті, у вічності приноситься в небесній скинії і безпосередньо втілюється тоді, коли Церква творить її спомин в Євхаристії [12, с. 30].

Знані дослідники у галузі Літургійного богослов'я Роберт Френсіс Тафт [11, с. 19] та Ганс Йоахим Шульц [13] сходяться на думці, що в євхаристійному обряді є тісний взаємозв'язок літургійного символізму (обрядової церковної служби), літургійного обрамлення (архітектури, іконографії) та літургійної інтерпретації (містагонії). Йдеться також про те, що кожне вивчення євхаристійного обряду на шляху його історичного розвитку повинно враховувати взаємозв'язок та генезу традиції загалом.

Мотивом Тайної Вечері було непорочне і чисте ягня, яке приносилось у жертву за спасіння людей (ягня приносили в жертву іудеї під час святкування Пасхи). Цілком зрозуміло, що християни почали говорити про Ісуса як про Ягня Боже. Переосмисливши таку алегорію, художники почали зображати у храмах Ягня, яке символізувало образ Христа. У перших століттях Нової ери в християнському мистецтві популярним стало зображення Агнця Божого як символу жертвоприношення. Це засвідчує зображення на фресці катакомб III—IV ст. [10]. Символічний образ Христа у вигляді ягняти був настільки розповсюдженим, що в 692 р. під час церковного синоду в Константинополі вказувалось: «Зображення Христа як ягняти стало більш частим, ніж зображення його як людини», — такий стан проіснував майже до XII ст. [9, с. 56].

Цей сюжет іконографії наприкінці XVIII ст. набув популярності в Галичині та на Волині у контексті Божого Тіла та Крові, що безпосередньо представляли Євхаристію [15]. Отож до перших символічно-мистецьких образів Христа, які утворилися

з літургійного циклу, можемо віднести зображення Ягняти.

Тайна Вечеря була зародком, із якого поступово розвинулися всі пізніші варіанти літургійних обрядів [7, с. 19].

Літургія апостольського періоду мала родинний характер у вигляді спільної родинної гостини-вечері і за своїм візуальним висловом нагадувала Тайну Вечерю. Слід також прийняти до уваги впливи на первісне формування літургії єврейського синагогального богослужіння. Адже відомо, що апостоли та перші громади християн у Єрусалимі були за походженням євреями. Навіть по зісланні Святого Духа перші християни ходили до синагог і брали участь у спільних богослужіннях. Лише на «ламання хліба», а саме — на євхаристійну жертву сходилися вони по приватних домах. Згодом правовірні євреї стали уникати християн як єретиків та зрадників і цілковито відокремились. Очевидно, що після роз'єднання у християн залишилися деякі єврейські звичаї у відправленні літургії, зокрема початок зібрання починався з молитви, а потім продовжували читати св. Євангеліє, що було характерним для євреїв. Молитву, яку читали над хлібом і вином, також запозичили в єврейській «берах» (молитва благословення), ту саму, яку Ісус проголосив на Тайній Вечері і в якій йдеться про вдячність Богу за створення світу та за спасіння роду людського [12, с. 28]. Стає зрозумілим, що прототипом для апостольської Євхаристії була Вечеря Господня, яка сама відбувалась на взірць єврейської вечері [3, с. 23]. На формування літургії мала певний вплив і поганська культура. На думку професора архімандрита Кіпріана важливе значення мають два моменти: 1) Церковне жертвоприношення є протиположним до жертвоприношення язичницькому. В кожному випадку це причащення або Богу, або нечистому; 2) Ламання хлібів розглядалось як регулярне богослужіння Божого дня (Кор. гл. 11). Благословлявся Хліб і всі причащались. Вечеря була нагадуванням смерті Божої. Тому і молитва нагадування, анамнезис, також становить важливу частину євхаристійного канону. Важливий вплив на формування християнської Літургії, а також її символіки, мала грецька філософія, особливо в її неоплатонічній інтерпретації. Це проявляється у складі та стилі деяких молитов Літургії й у введенні нових символів.

Малярство перших віків зародилося у катакомбах. Навіть теми, які, на перший погляд, здаються звичайним декором, мають прихований сенс. Як приклад, виноград. Це ілюстрація слів Христа: «Я — виноградина, ви — гілки. Хто перебуває в мені, а я в ньому — той плід приносить щедро. Без мене ж ви нічого чинити не можете» (Йо. 15,5). У цих словах і образі відповідно до літургійного богослов'я прихований зміст як еклезіологічний, так і сакраментальний. Образ виноградника і гілок зображає Христа і Його Церкву. «Виноград дає вино так, як Слово дало Свою Кров», — пише Клементій Александрійський. Отож виноград нагадував християнам сакрамент, який є в засаді існування Церкви — це Євхаристія [1, с. 34].

Оскільки катакомби були єдиним безпечним місцем, де християни могли разом збиратися на спільні молитви для поклоніння мученикам та богослужіння, то вони набули і сакрального значення. У період спорудження катакомб на гробах мучеників починають служити Євхаристію на знак того, що вони віддали своє життя за віру в Христа Спасителя. Саме з того періоду походить традиція служити Божественну Літургію, тобто Євхаристію на антимінсі, — це плат, у кутах якої зашиваються частинки мощей святого, що завжди знаходиться на престолі [18].

З II ст. можна говорити про певний сталий порядок євхаристійної відправи, під час якої прийнято регулярне читання старозавітних уривків і Апостольських Листів, а установчі слова укладено з розширеною подячною літургійною молитвою. У той період грецьке слово «євхаристія» відноситься до цілої євхаристійної відправи, трапези [16].

Уже в III ст. Александрійський богослов Оріген робив спроби символічного обґрунтування літургії, говорячи, що тайна спасіння актуалізується в нашій реальності, входить у неї через видимий знак, який і являє її, і приховує. Христос для нього — основна тайна християнства, в ньому поєднані Бог і чоловік, так що божественне є приховане за людським, і явлено тому, хто має очі, щоби бачити. Тобто, хто має віру — бачить людину, але усвідомлює в Ньому Бога. Розвиток вчення Орігена про християнські тайни і літургію набули свого обґрунтування у Діонісія Аеропагіта в V ст. та Максима Сповідника в VII столітті.

З III ст. до нас дійшли взірці фрескових іконографічних композицій, які знаходяться в церкві Дура-Европос. Важливим у цих фресках є те, що це перший досвід оздоблення розписом храму та спроба розташовування у ньому іконографічних композицій. У цій же церкві є ніша із зображенням Доброго Пастиря, а під ним — Адама і Єви. Саме ця ніша, на думку Галини Колпакової, могла стати праобразом для майбутньої абсиди (Святилища) [16, с. 26].

У малярстві катакомб спостерігаємо зображення таїнства — хрещення і євхаристії, зокрема сцени Старого та Нового завіттів: Йона в чреві кита, Ной і корабель, Авраам і Ісаак тощо. Іконографія катакомб виникла в літургійному середовищі, а саме під час молитов за померлих [12, с. 35]. І хоч євхаристійна зала до нас не дійшла, однак ці фрески (Дура-Европос та катакомбні зображення) лягли в основу розвитку євхаристійної іконографії в контексті візантійської традиції.

Важливим документом про Службу Божу III ст. є т. зв. «Апостольське Передання» св. Іполита Римського (235 р.), який подав не лише опис літургії, але й текст Служби Божої того часу [7, с. 30]. Слід згадати також, що в цьому документі Служба Божа означена терміном «Євхаристія».

Саме у літургії давньої Церкви у своїй традиції відкривається могутній потенціал і надбання віри, яка спроможна об'єднувати, хоча форми літургій дуже різноманітні. Серед такого надбання найбільшої уваги заслуговує візантійський літургійний устав-обряд, поширений у православ'ї. Якого великого значення надає православ'я євхаристійній відправі, бачимо вже з того, що саме у ній воно зосереджує сутність поняття «літургія». Отже, вже в IV ст. слово «літургія» означало у Східній Церкві євхаристійну літургію [13, с. 23].

«Євхаристія» — грецьке слово, перекладається як «благодаріння, подяка». Це апостол Павло закликав християн: «За все дякуйте» (1 Фес. 5, 18). У перекладі з грецької мови на українську ці слова означають «творить Євхаристію у всіх справах». У праці «Малая история византийской эстетики» Віктор Бичков твердить, що Євхаристія — це ціль усього літургійного циклу [2, с. 207].

Євхаристія — це не тільки найголовніше Таїнство у Церкві, але і таїнство самої Церкви. Псевдо-Діонісій Аеропагіт говорив, що Євхаристія — це

єдина «ікона» Христа, звідси у візантійській теології реалістичне і сотеріологічне розуміння Євхаристії, як участь людини у прославленому і животворному людстві Христа [17].

Отці Церкви (IV ст.), серед яких вирізняються святі Василій Великий, Феодор Мопсуетський та Іван Золотоустий пояснювали Богослужіння як знаково-символічну літургійну чинність, що має збуджувати емоції вірних. Так, за Василя Великого та Івана Золотоустого Євхаристія уже мала на той час цілком сформований, визначений характер. Що стосується Літургії Василя Великого, то, як уже відомо, цьому Святителю належить молитва-Анафори (грецьке *ἀναφέρω* — (анафери) — центральна частина Євхаристії, яке в літургійному контексті означає «припіднесення» — припіднесення Святих Дарів) — сам Євхаристійний канон [5, с. 23]. Отці залишили для євхаристійного чину Церкви набагато більше, ніж самі євхаристійні тексти, які оцінювалися дуже високо. Будучи єпископами, вони думали про те, щоб через ці тексти всю Господню трапезу можна було якомога глибше сприймати як Христову містерію. Бо без імпліцитного богослов'я знаків і символів богослужіння сама служба залишилася б лише обов'язковою нормою, яку слід виконати, а основні літургійні дії в їх сакраментальному значенні не могли б бути зрозумілі в богословському та емоційному аспекті [14].

Значного розвитку візантійська культура, як і Літургія загалом, набула в епоху Юстиніана. Це період побудови храму святої Софії, яка стала символом епохи, а також символом нової Літургії — Великого входу з урочистими перенесенням дарів і містичними супровідними піснями. Тоді завдяки Романові Сладкопівцю досягла найбільшого розвитку церковна поезія, виникли нові календарні свята, зокрема такі, як Благовіщення та Успіння Богородиці, а літургійні гімни писав сам імператор Юстиніан. Навіть припускають, що в період Юстиніана виник звичай теплоти. Юстиніанова епоха — це, насамперед, доба, коли стали відомі твори Діонісія Ареопагіта з їх символічним поясненням сакраментальних обрядів та церковних установ. За Діонісієм перша чинність Літургії відображає основну структуру божественного, спасеного діяння євхаристійної відправи та ієрархічного урядування. Значення Літургії в епоху Юстиніана пояснює також Максим Ісповід-

ник у своїй праці «Містагогія», кожний розділ якої присвячений поясненню окремих частин Літургії.

Після Юстиніанівської епохи розуміння Літургії переходимо на мислення нової епохи VIII—IX ст. — період, коли починає виникати іконографічна програма храму, яка згодом стає канонічною. Це доба іконоборства, коли правовірна частина Церкви намагалась зберегти іконографічні зображення. Зрозуміло, що і нова виражальна концепція літургії мала підтвердитись мистецькими зразками, які походили з перших десятиріч після перемоги над іконоборством.

На одному з іконоборчих Соборів (754 р.) йшлося про порівняльний аналіз вшанування Христової ікони з обрядами євхаристійної відправи; згідно з поясненням Собору, Євхаристія — це не ікона, а реальність Христового Тіла. А стосовно символічного зображення, то VII Собор стверджував так: «Оскільки воно збігається з історією узгідненої з Євангелієм керигми, то свідчить про дійсне, а не вигадане втілення Божого Слова..» (COD 136 DH 601) [13, с. 127]. Відомо, що вшанування ікон було визнано на VII Вселенському Соборі (787 р.).

Після іконоборства розміщення зображень у храмі вже не визначалося послідовністю розгортання історичних подій, а мірою важливості зображуваного. Про розміщення зображень у Храмі за ступінню важності йдеться у екфразисі патріарха Фотія [13, с. 132].

Зображення у храмі на рівні сприйняття також включались у загальне літургійне дійство, сприяючи своєю естетичною значимістю створення ефекту містичного єднання неба і землі. Так, на думку Симеона Солунського, «священні зображення» Спасителя, Богородиці, Івана Хрестителя, ангелів, апостолів та інших святих означають «і перебування Христа на небі зі своїми святими, і присутність Його серед нас». Ця ідея лягла в основу всієї візантійської естетики та її розуміння культового живописного образу-ікони [2, с. 211].

З доби іконоборства Літургія щораз більше ставала відображенням містерії Христового життя. Мистецькі композиції, які допомагали краще зрозуміти літургію, знаходяться у багатолістрованому згортку (кінець XI ст.) літургійних текстів патріаршої бібліотеки в Єрусалимі, Starou109 [13, с. 158—165]. Майже всі ілюстрації стосуються сутності та функцій літургійної молитви. Зокрема, згорток містить такі зображення, які тоді ще не були характерними для церковного монументального малярства, але по-

ступово входили в нього: Іван Золотоустий, що відправляє біля престолу (з цієї сцени пізніше розвинулась композиція «Літургія Отців Церкви»), Причастя апостолів, Небесна літургія (тут представлений дуже ранній її варіант, подібний до Причастя апостолів; ця тема стає поширеною починаючи з XIV ст.), Гостинність Авраама, Видіння Петра Олександрійського (мотив якого буде характерний для XIV ст. і в своїй основі є інтерпретацією Євхаристії). Ці зображення можна віднести до початків іконографічної програми храму. Іконографічні зображення цього згортка послідовно розміщені та підпорядковані змісту Літургії. Характеристику та тлумачення цих зображень у Літургії подав Ганс Шульц у своїй праці «Візантійська Літургія» [13, с. 158—165]. Три перші ілюстрації цього згортка — це Благовіщення, Різдво і Стрітєння Господнє. Зображення Різдва безпосередньо співзвучне зі змістом тихої молитви Малого входу, яку єпископ має відмовляти як одну з перших своїх молитов. Йдучи за послідовністю літургії, аналогом до зображення Благовіщення є проскомидія — перша частина Божественної Літургії. Саме слово «проскомидія» означає принесення, бо у першохристиянські часи самі віруючі приносили хліб і вино, необхідні для таїнства Причастя. Отже, проскомидія — це чин приготування до Літургії, а Стрітєння Господнє творить молитву другої ектенії за вірних. Четверта ілюстрація згортка Воскресіння пояснює першу частину анафори — Євхаристії: благодаріння за відкуплення, яке звершується у Воскресінні. Наступна частина анафори — у зображенні Воскресіння Лазаря. Цим чудом Христос підтверджує слова, які він сказав до Марти: «Хто в мене вірує, той навіть вмерши — житиме!» (Йо. 11,25). Зображення Причастя апостолів, яке складається з двох частин (ліворуч Христос подає святий хліб, де є початок тексту «Прийміть їжте», та праворуч подає чашу, а зверху напис «Пийте з неї всі») та зображення Хрещення сприймаються праобразами Христового тіла перед освяченням, а також дійсної Христової присутності після освячення. Присутньому Господеві слід поклонитись, тому митець ілюстрував молитву епikleзи зображенням В'їзд в Єрусалим. Останніми, хто приймає жертву, є особи Пресвятої Трійці, які зображені згідно з візантійською іконографією. Молитва перед «Отчешем» ілюстрована Видінням святого Петра Олександрійського та

його страти. Із решти п'яти ілюстрацій свят, дві стосуються самого причастя, дві — наслідків приймання причастя, а остання — закінчення літургії. Тобто, це Введення в храм Богородиці, Успіння Богородиці, зображення Христа й апостолів в Гетсиманському саду, Преображення. Наприкінці згортка зображене Розп'яття, як іконографічна паралель до слів останньої молитви перед кінцевим благословенням.

Мініатюри згортка ілюструють кожний аспект символіки Літургії, виходячи із широкого її змісту та чинностей. Підсумовуючи сказане про згорток, ідеї та зміст якого доповнюють літургійну символіку XI ст., доходимо висновку, що на основі таїнства Літургії послідовно формувались та ускладнювались символічні візуально-мистецькі композиції, пов'язані між собою Євхаристійною тематикою та життям Христа. Отже, Літургія в послідовності своїх окремих частин зображає Христове життя від воплощення до вознесіння.

В епоху Палеологів можна говорити про усталення Літургії та її остаточну сформованість. Виникають численні пояснення літургії, зокрема у творах богослова Миколи Кавасили (1391 р.) та митрополита Симеона Солунського (1429 р.).

Розвитку літургії відповідає нова іконографія. Остаточо сформувався святковий цикл, середньовізантійська іконографічна програма сягнула свого найвищого рівня. Зображення містерій Христового життя були виявом літургійної анамнези, ці зображення самі були частиною літургії, а одночасно з усталенням порядку літургії було досягнуто цілісності іконографічної програми храму [13, с. 176]. Літургію слід розуміти як своєрідну ікону, а точніше цикл ікон із Христового життя. Події Христового життя відображені в літургії, де вони наповнені глибоким символічним змістом та візуально представлені у мистецьких композиціях.

Свята Літургія є найважливішим моментом і найдієвішою молитвою у житті християнської спільноти, бо дає унікальну можливість зустрічі та єднання з Христом у Тайні Євхаристії. Водночас глибше сприйняття Літургії полягає у розумінні її урочистого приготування Святих Дарів та символічного відтворення життя Христа. За допомогою певних символів та засобів візуального сприйняття ці моменти відображено в сакральному мистецтві через мозаїки, фрески та ікони в храмі.

Змістовність і характеристика Літургії, включно з її євхаристійними композиціями, дає можливість краще зрозуміти їхнє значення як з богословського погляду, так і з мистецько-естетичного, оскільки зв'язок між цими аспектами є взаємодоповнюючим, що дає можливість краще і глибше усвідомити таїнство Євхаристії та її символічно-мистецькі образи. Отже, з метою поглиблення та розширення меж символічного сприйняття та функціонування євхаристійних сюжетів у храмі іконопис вдається до прийому перекладу словесних богословських формулювань у візуальні образи.

1. Боднар О.-Л. Тайна втілення / О.-Л. Боднар. — Ужгород : Карпати, 2009. — 271 с.
2. Бычков В.В. Малая история византийской эстетики / В.В. Бычков // Путь к истине. — Киев, 1991. — 407 с.
3. Киприан (Керн). Євхаристія / (Керн) Кипріяні. — Москва, 2006. — С. 23.
4. Колпакова Г.С. Искусство Византии / Г.С. Колпакова. — Санкт-Петербург : Азбука-Классика, 2005. — 524 с.
5. Малков П.Ю. Введение в литургическое предание / П.Ю. Малков. — Москва : Издательство ПСТГУ, 2008. — 348 с.
6. Матеріали VII Вселенського Собору (цитуються за виданням: Кравченко Н. І Православна ікона і християнська релігійна тематика в секулярному образотворчому мистецтві. — Інститут гуманітарних наук, 2004. — 206 с.).
7. Мелетій М. ЧСВВ Божествена літургія / М. Мелетій, о. Соловій. — Львів : Свічадо, 1999. — 422 с.
8. Музичка І. Українське сакральне мистецтво і богослов'я / І. Музичка // Матеріали міжнародної наукової конференції «Українське сакральне мистецтво: традиції, сучасність, перспективи». — Львів : Свічадо, 1994. — С. 11—34.
9. Овсійчук В. Оповідь про ікону / В. Овсійчук, Д. Кравич. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2000. — 394 с.
10. Покровский Н. Очерки памятников христианского искусства / Н. Покровский. — Санкт-Петербург, 1999. — 679 с.
11. Тафт Р.Ф. Византийский церковный обряд / Р.Ф. Тафт. — Санкт-Петербург : Алетей, 2005. — 160 с.
12. Уайбру Х. Православная Літургія / Х. Уайбру. — Москва : Библиейско-Богословский Институт св. Апостола Андрея, 2000. — 212 с.
13. Шульц Г.Й. Византийська Літургія / Г.Й. Шульц. — Львів : Свічадо, 2002. — 236 с.
14. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.prytyska.kiev.ua/content/view/794/1/>. — 10.03.2010.
15. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/2005/paper/7/>. — 10.03.2010.
16. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/2005/paper/3/>. — 10.03.2010.
17. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.dominic.ua/uk/>. — 10.03.2010.
18. Електронний ресурс. — Режим доступу: http://www.sokal.lviv.ua/khram_sertsia/khram_sertsia_05_2005.html. — 10.03.2010.

Vasyl Syvak (junior)

CHRISTIAN LITURGY AND VISUAL ARTISTIC IMAGES

In the article particular attention is drawn to the issue of Christian liturgy formation; there has been outlined its genesis and further development with a focus on penetration into the essence of its symbolism, as well as, identified the relation between verbal theological formulations and visual artistic images. There have been characterized the main liturgical themes, correlated with one another through the Eucharistic issues and Christ's life.

Keywords: Liturgy, Eucharist, visual art images, symbolism, iconography.

Василь Сывак (младший)

ХРИСТИАНСКАЯ ЛИТУРГИЯ И ВИЗУАЛЬНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОБРАЗЫ

Обращено внимание на формирование Святой Литургии, описано её зарождение и развитие с акцентом на проникновение в суть её символики. Обнаружена связь словесной богословской формулировки с визуальными художественными образами. Охарактеризованы основные литургические темы, связанные между собой Евхаристической тематикой и жизнью Христа.

Ключевые слова: Литургия, Евхаристия, визуально-художественные образы, символичность, иконография.